



DNR: 5.1.1-2016-0366
DATUM: 2016-06-09
ERT DATUM: 2016-03-24
ER REFERENS: S2016/02084/SF

Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över Mer tydlighet och aktivitet i sjuk- och aktivitetsersättningen (Ds 2016:5)

Riksrevisionen har beretts möjlighet att yttra sig över departementspromemorian Mer tydlighet och aktivitet i sjuk- och aktivitetsersättningen. En särskild arbetsgrupp på Socialdepartementet har haft i uppgift att se över möjligheterna för långtidssjuka att prova arbete eller studera en tid med bibehållen sjukersättning och att ta fram vissa förslag som ger bättre möjligheter för unga med funktionsnedsättning eller sjukdom att komma i arbete. De huvudsakliga förslagen som presenteras i Ds 2016:5 är följande:

1. Hel sjukersättning ska kunna beviljas redan från 19 års ålder istället för 30 års ålder.
2. En försäkrad som haft aktivitetsersättning på grund av nedsatt arbetsförmåga under minst ett år ska kunna få behålla aktivitetsersättningen under högst sex månader samtidigt som personen i fråga prövar att studera.
3. En försäkrad som haft sjukersättning under minst ett år och får pröva att arbeta med vilande sjukersättning ska kunna få ett belopp motsvarande 25 procent av den sjukersättning som har förklarats vilande varje månad under en period om 24 månader, i stället för 12 månader.
4. Försäkringskassan ska i större utsträckning kunna behovsanpassa uppföljningen av arbetsförmågan hos försäkrade som har fått sjukersättning.

Riksrevisionen instämmer i arbetsgruppens bedömning att sjukersättning från 19 års ålder (förslag 1) ökar tryggheten för unga med grava, permanenta funktionsnedsättningar, dvs. den grupp unga som har så omfattande funktionsnedsättning att det är osannolikt att de någonsin kommer kunna arbeta.

Förslaget ligger i linje med Riksrevisionens iakttagelser i granskningen *Aktivitetsersättning – En ersättning utan aktivitet?* (RIR 2015:7), dvs. att personer med permanenta funktionsnedsättning bör få längre beslutsperioder. Det är även positivt att

aktivitetsersättningen renodlas så att det blir tydligare vilka unga som är i behov av aktiva insatser.

Förslaget bygger på att nivåerna på garantiersättningen blir detsamma för aktivitetsersättning och sjukersättning mellan 19–29 år. Som anledning till förslaget anges att ekonomiska drivkrafter som annars hade kunnat uppstå om den ena förmånen hade varit generösare än den andra undviks. Vi vill dock uppmärksamma att Riksrevisionens granskning (RIR 2015:7) visade att unga som har permanent nedsatt arbetsförmåga ofta är hänvisade till en livslång fattigdom och att många är beroende av stöd från sina föräldrar. I andra länder i Europa har man infört differentierade ersättningsnivåer där de med permanent funktionsnedsättning får en högre ersättningsnivå än övriga personer i systemet. Riksrevisionen ser skäl för regeringen att överväga sådana regler. Med tanke på att sjukersättning från 19 års ålder föreslås enbart gälla personer med dokumenterade grava och permanenta funktionsnedsättningar bedömer Riksrevisionen att risken för att de ekonomiska drivkrafterna ska öka utflödet från aktivitets- till sjukersättningen för unga vara liten. Riksrevisionen vill även uppmärksamma vikten av att unga med sjukersättning även i fortsättningen erbjuds behovsanpassade aktiviteter, dock utan krav på att insatser ska förbättra individens förutsättningar på arbetsmarknaden. För dessa personer har kommunerna enligt socialtjänstlagen ett ansvar att medverka till att den enskilde får meningsfull sysselsättning, ett arbete som enligt granskningsrapporten, RiR 2015:7, har vissa brister.

Riksrevisionen ställer sig positiv till arbetsgruppens förslag att ungdomar får prova att studera med bibehållen aktivitetsersättning under en period om sex månader (förslag 2). Förslaget innebär att dessa ungdomar inte ska behöva vända sig till SCN under det första halvåret. Riksrevisionen bedömer att givet inläsningseffekter som dagens regelverk innebär samt behovet av att stärka de ekonomiska incitamenten för unga med aktivitetsersättning att gå vidare till studier kan det vara motiverat att dessa försäkrade omfattas av särskilda villkor vad gäller studiefinansieringen. Vi bedömer att risken för incitamentsproblem är liten tack vare kvalificeringskravet att aktivitetsersättning ska uppbäras under minst ett år och beroende av att ersättningsperioden begränsas till högst sex månader.

Den oroande ökningen av antalet personer med aktivitetsersättning behöver bemötas. Den övergripande slutsatsen i granskningen, RiR 2015:7, är att aktivitetsersättningen inte lever upp till målet om ett aktivt förhållningssätt för unga med nedsatt arbetsförmåga. Det är viktigt att ha i åtanke att passiviteten kan leda till inläsning i aktivitetsersättning samt till att individerna hamnar utanför arbetsmarknaden. Det innebär också en samhällsekonomisk kostnad i de fall det försenar arbetslivsetablering. I RiR 2015:7 betonas behovet att se över möjligheten att stärka de ekonomiska incitamenten för unga med aktivitetsersättning att gå vidare till studier eller arbete. Utflödet från aktivitetsersättning till egen försörjning via arbete eller studier är idag alarmerande lågt. Det är av stor vikt att regelverket utformas så att ungdomarnas initiativ till arbete eller studier underlättas.

Riksrevisionen delar arbetsgruppens bedömning att likformighet i regelverket bör eftersträvas och att möjligheten att behålla 25 procent av den vilande ersättningen bör vara densamma vid sjukersättning som vid aktivitetsersättning (förslag 3).

Riksrevisionen ställer sig bakom förslaget att Försäkringskassan i större utsträckning ska kunna anpassa uppföljning av arbetsförmåga hos försäkrade som erhåller sjukersättning (förslag 4).

Riksrevisionen vill slutligen betona vikten av att unga med aktivitetsersättning erbjuds skräddarsydda insatser som kan förbättra deras förutsättningar på arbetsmarknaden. Riksrevisionens granskning visade att det behov av insatser som i dagsläget finns för gruppen inte motsvaras av det utbud som tillgodoses genom kommunernas dagliga verksamhet, Arbetsförmedlingens arbetslivsinriktade rehabilitering eller de aktiviteter som Försäkringskassan beviljar särskild ersättning för.

Riksrevisor Susanne Ackum har beslutat i detta ärende. Ämnessakkunnig Anna Hessel har varit föredragande. Enhetschef Joakim Hussénius har medverkat i den slutliga handläggningen.

Susanne Ackum

Anna Hessel